

Маматкулов К.А., Жунушов А.Т.

ВЕТЕРИНАРДЫК СТАТУАРДЫК ОРГАНДЫН КЫРГЫЗ ВЕТЕРИНАРИЯ СИСТЕМАСЫНДАГЫ ОРДУ ЖАНА КЕЛЕЧЕГИ

Маматкулов К.А., Жунушов А.Т.

МЕСТО И ПЕРСПЕКТИВЫ ВЕТЕРИНАРНОГО СТАТУАРНОГО ОРГАНА В СИСТЕМЕ ВЕТЕРИНАРИИ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

К.А. Mamatkulov, A.T. Zhunushov

THE ROLE OF THE VETERINARY STATUTORY BODY IN THE VETERINARY SYSTEM OF KYRGYZ REPUBLIC AND THE PRESPECTIVES

УДК: 619:614.2

Макалада Кыргызстанда Ветеринардык статутардык органды (ВСО) - Ветеринардык палатаны түзүү жөнүндө саясий чечим кабыл алуу себептери, бул органдын табияты, ВСОнун дүйнөлүк деңгээлдеги статусу жана анын иш аракетинин багыты чагылдырылган. Ошондой эле, Кыргызстанда ВСОну түзүү тарыхы, ушул күнгө чейинки аткарылган иш аракеттер кыскача баяндалат. ВСОнун жеке ветеринардык практиканы уюштуруу жана жөнгө салуудагы орду жана жалпысынан аталган органдын өлкөнүн экспорттук потенциалын жогорулатуудагы мааниси ачылып көрсөтүлөт.

Макаланын негизги бөлүгү болуп, түзүлүп жаткан мекеменин алдына коюлган милдеттерин так түшүнүүсү жана Кыргызстан эл аралык тажрыйбаларды эске алуу менен өлкөдө жеке ветеринардык практиканы жөнөө салуучу жаңы институтту түзүү менен эмнеге жетишүүсү негизделет.

Негизги сөздөр: ветеринардык статутардык орган, милдеттер, иш аракет, жөнгө салуу, натыйжалуулук, ветеринардык практика, жеке ветеринардык врач, параветеринар, Эл аралык эпизоотиялык бюро, эл аралык тажрыйба, ветеринария тармагындагы саясат.

Настоящая статья содержит информацию, о том почему Кыргызстан принял политическое решение о создании Ветеринарного статутарного органа (ВСО) – Ветеринарной палаты в стране, и что представляет собой этот орган как организация, каков статус ВСО в мире, и на что направлена его деятельность. Дается краткий обзор истории вопроса и что сделано до сегодняшнего дня для создания ВСО в Кыргызстане. Раскрыта роль ВСО в организации и регулировании частной ветеринарной практики в целом и как влияет создание данного органа на повышение экспортного потенциала страны.

Основной частью статьи является четкое видение поставленной цели, к которой стремится создаваемая организация и чего Кыргызстан добьется созданием нового института, регулирующей частную ветеринарную практику в стране, опираясь на международный опыт.

Ключевые слова: ветеринарный статутарный орган, задача, деятельность, регулирование, эффективность, ветеринарная практика, частный ветеринарный врач, параветеринар, Международная эпизоотическая бюро, международная практика, политика в области

ветеринарии.

This article contains information about why Kyrgyzstan has made a political decision to establish the Veterinary Statutory Body (VSB) - Veterinary Chamber in the country, and what is this body as an organization, what is the status of the VSB in the world, and where its activities are directed. A brief overview of the history and what has been done to date to create the VSB in the Kyrgyzstan. The role of the VSB is to organize and regulate of private veterinary practices in general and how to influence the creation of the authority to increase the export potential of the country.

The main part of the article is a clear vision of the goal toward which the organization has and what Kyrgyzstan will achieve by creation of a new institution, which regulates private veterinary practice in the country, based on international experience.

Key words: veterinary statutory body, task, activity, regulation, efficiency, veterinary practice, the private veterinarian, paraveterinarian profession, Office International des Epizooties, the international practice, the policy in the field of veterinary.

Ветеринардык палата – рынок мамилелеринин шартында, өлкөдө жеке ветеринардык адистердин кесиптик иш аракеттерин жөнгө салуучу мамлекеттик башкаруу системасынын бир бөлүгү.

Ветеринардык палатанын максаты – квалификациялык талаптарга жооп берген адистерге ветеринардык ишкердүүлүк жүргүзүүгө уруксат берүү жана алар тарабынан кесиптик этикалык Кодекстин талаптарынын аткарылышына көзөмөл жүргүзүү аркылуу, керектөөчүлөрдүн (элдин) коопсуз ветеринардык кызмат алууга болгон мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыздоо.

Мындай орган Айыл-чарба министрлигинин, мамлекеттик ветеринардык кызматтын, ветеринария тармагындагы илимий мекемелердин жана жеке ветеринарлардын бирикмелеринин тикелей кийлигишүүсүнөн көз карандысыз болуусу зарыл.

Дүйнөнүн көпчүлүк мамлекеттеринде, айрыкча экономикасынын негизги бөлүгү мал жана мал чарба продукциясын экспорттоо менен тыгыз байланышкан өлкөлөрдө, жеке ветеринардык практиканы башкаруунун бул системасы жакшы өнүккөн. Эл

аралык эпизоотиялык бюрого мүчө 180 мамлекеттин 129да Ветеринардык палата түзүлгөн.

Кыргызстанда Ветеринардык палатаны түзүү боюнча саясий чечимди Кыргыз Өкмөтү 2008-жылы “2008-2012-жылдар аралыгында Кыргыз ветеринария системасын өнүктүрүүнүн стратегиялык программа-сын” бекитүү менен кабыл алган.

Ветеринардык палатаны түзүүнүн негизги зарылдыгына токтолсок, мындай кадам, ветеринария тармагын системдик кризистик абалдан алып чыгуу менен, өлкөбүздүн эпизоотиялык жана тамак-аш коопсуздугун камсыздоого, эл аралык соода мамилелерин жөнгө салуу аркылуу экономикабыздын экспорттук потенциалын жогорулатууга багытталган.

Ачыгын айтканда, рынок мамилелеринин шартында, кандай гана мамлекет болбосун эл аралык соода мамилелерин түзбөй, өз алдынча өнүгүп кетүүсү мүмкүн эместиги айкын. Ошондуктан Кыргызстан да Бүткүл дүйнөлүк соода уюмунун мүчөсү катары, эл аралык соода мамилелерин түзүүгө кызыктар. Эл аралык соода мейкиндигине чыгуунун бир гана жолу бар – мыйзамдык базабызды эл аралык стандарттарга жана нормаларга шайкеш келтирүү.

Мал чарба азыктарын өндүрүү чынжырчасындагы негизги компонент, бул ветеринария системасы. Ошондуктан улуттук ветеринария системабыздын эл аралык нормаларга үндөш болуусу, мал чарбачылыгынын экспорттук дараметин (потенциалын) жогорулатуудагы негизги факторлордун бири. Ал эми, эл аралык нормаларда, өлкөдө жеке ветеринардык практиканы жөнгө салуучу көз карандысыз (автономдуу) органдын болуусу каралган. Эл аралык эпизоотиялык бюрого мүчө болгон мамлекеттердин 70%да мындай органдын бар экендигин, аталган органдын дүйнөлүк ветеринария системасындагы ролунун маанилүүлүгүнүн далили катары кабыл алсак болот.

Ошондуктан улуттук мыйзамдык базаларыбызды эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү, өлкөнүн эпизоотиялык жана тамак-аш коопсуздугун камсыздоого, ошондой эле эл аралык соода мамилелерин жүргүзүүгө жол ачат.

Коомдук турмушубузда жөнгө салуу (регуляция) эки жол менен ишке ашырылат. Биринчиси мамлекеттик жөнгө салуу, экинчиси өзүн-өзү жөнгө салуу.

Мамлекеттик жөнгө салуу (өкмөттүк функция) – ченемдик укуктук актыларды кабыл алуу жана алардын аткарылуусун көзөмөлдөө аркылуу жүзөгө ашырылат.

Өзүн-өзү жөнгө салуу – уюмдун Уставынын же кесиптик этикалык Кодекстин ж.б. негизинде ишке ашырылышы мүмкүн.

Ветеринардык палатага мамлекеттик жөнгө салуу функциясы берилген эмес. Бул органдын алдына коюлган милдеттер: жеке ветеринардык адистердин кесиптик билимин баалоо, минималдык кесиптик талаптарга жооп берген адистердин реестрин жүргүзүү жана реестрде турган адистер

тарабынан кесиптик этикалык Кодекстин нормаларынын аткарылышын көзөмөлдөө.

Ал эми, жеке ветеринардык адистердин кесиптик деңгээлин баалоо, адистердин бирдиктүү реестрин жүргүзүү жөнүндөгү Жоболор Өкмөт тарабынан кабыл алынат. Ал эми Ветеринардык палатага, ал Жоболорду аткаруу милдети жүктөлөт. Мындай мамилени, мамлекеттик – жеке өнөктөштүк катары кабыл алсак да болот. Аталган институтту киргизүү менен коррупциялык элементтерден арылууга да жол ачылат.

Ветеринардык палатаны - өкмөттүк кээ бир ыйгарым укуктар жүктөлгөн, коммерциялык эмес, кесиптик уюм катары кабыл алсак болот. Жогоруда айткандай, өкмөт өзүндө жөнгө салуу жана көзөмөл функциясын калтыруу менен, аткаруу милдеттерин өзүн-өзү башкаруу принцибинде иш алып барган кесиптик уюмдарга өткөрүп берүүсү, мезгилдин талабы болуп жатат.

Ал эми кесипти жөнгө салуунун дагы бир куралы - кесиптик этикалык Кодекс. Кодекстин нормаларын кесип ээлери өзүлөрүнүн жалпы жыйынында кабыл алышат. Коомдук мамиледе, мыйзам же башка ченемдик укуктук актылар менен жөнгө салууга болбогон кээ бир маселелер бар.

Мисалы, мыйзам, токтом же буйрук менен жеке ветеринардык врачты, жаш ветеринардык адиске кесиптин негиздерин үйрөтүүнү милдеттендире албайбыз, анткени жаш ветеринардык адис, келечекте устатына конкурент болушу ыктымал. Бул рынок экономикасынын принциптерине да каршы келет. Ал эми кесип ээлери бул маселени кесиптик Кодекс аркылуу ишке ашыра алышат. Кесиптин негиздерин келечек кесип ээлерине үйрөтүп калтыруу - кесиптин өнүгүү жолунун бири. Муну биз өзүн-өзү жөнгө салуунун жакшы мисалы катары карасак болот.

Ветеринардык палатанын толук кандуу иштешин шарттоо менен бир топ маселелер чечилет. Тактап айтканда:

- эл аралык нормаларга жооп берген жеке ветеринардык практиканы натыйжалуу жөнгө салуу системасы түзүлөт;

- улуттук ветеринария системасынын эл аралык талаптарга карата эквиваленттүүлүгүн камсыздайбыз;

- ветеринардык кызмат көрсөтүү рыногунда конкуренциянын пайда болуусу менен ветеринардык кызматтын сапаты жакшырат;

- өлкөнүн мал чарба секторунун экспорттук потенциалы жогорулайт;

- жеке ветеринардык практиканы кесиптик башкарууну автономдуу органга берүү менен бюджеттик ресурстарды үнөмдөйбүз. Себеби, өкмөт рынок шартында жөнгө салуу функциясын өзүндө калтыруу менен аткаруучулук милдеттерден арылуу аркылуу ресурстарды үнөмдөөгө жетишет.

Негизинен, өлкөдө тармакты башкаруунун тигил же бул системасын киргизүү боюнча саясий чечим кабыл алуу, өлкөнүн саясий-экономикалык

абалынан түздөн - түз көз каранды. Ал эми эл аралык соода мамилелерин түзүүдө, ошол өлкөдө өндүрүлүп жаткан мал чарба азыктарынын коопсуз шартта өндүрүлүп жаткандыгын далилдөө негизги орунда турат.

Россияда, Казакстанда, Белорусияда ветеринардык кызмат көрсөтүү (мамлекеттик/жеке) мамлекеттин эсебинен жүргүзүлөт. Ар бир айыл, ветеринардык адис менен мамлекеттин эсебинен камсыздалган. Ошондуктан аталган өлкөлөрдө, өндүрүлүп жаткан мал чарба азыктары мамлекеттин көзөмөлүндө экендигин далилдеп келишүүдө.

Ошого карабастан 2014-жылы Россия Федерациясы Эл аралык эпизоотиялык бюро (МЭБ) менен өлкөдө Ветеринардык палата түзүү боюнча келишим түзүштү. Учурда Франциянын Ветеринардык палатасы менен тыгыз иш алып барышууда.

Казакстан да учурда МЭБ менен өлкөнүн ветеринария системасын эл аралык нормаларга ылайык реформалоо боюнча келишим түзүшкөн. Прибалтика өлкөлөрүндө болсо МЭБтин талаптарына жооп берген Ветеринардык палата бар.

Мындай аракеттерди биз ал мамлекеттердин дүйнөлүк рынокко чыгууга карата жасап жаткан активтүү кадамдары катары кабыл алсак болот.

Ал эми биздеги абалга токтолсок, мамлекеттик ветеринардык кызматтын структурасы райондордун деңгээлине чейин гана. Айылдардын деңгээлинде ветеринардык врачтарды, мамлекеттик же жергиликтүү бюджеттин эсебинен кармоого финансылык мүмкүнчүлүк чектелүү. Дегеле рынок шартында айылдын деңгээлине ветеринардык адисти мамлекеттин эсебинен кармоо максаттуу да эмес. Ветеринардык кызмат көрсөтүү жеке ветеринардык адистер тарабынан жүргүзүлөт. Аларды кесиптик жөнгө салуу системасы жок. Тактап айтканда, жеке ветеринардык адистердин сандык жана сапаттык маалыматы, үзгүлтүксүз кесиптик билимин өркүндөтүү системасы боюнча туруктуу система жок. Мындай шартта биздин өлкөдө өндүрүлгөн мал чарба азыктарын сырткы рынокко алып чыгуу мүмкүнчүлүгү чектелет.

Ошондуктан, Кыргыз Өкмөтү рынок мамилелеринин шартында, өлкөдө жеке ветеринардык практи-

каны натыйжалуу башкарууну камсыз кылган жаңы башкаруу системасын түзүүгө багыт алды.

Ветеринардык палата институту - рынок мамилелеринин шартында, өлкөдө жеке ветеринардык адистердин кесиптик иш аракеттерин жөнгө салууну камсыз кылуучу мамлекеттик башкаруу системасынын бир түрү.

Бул органдын иш аракети – квалификациялык талаптарга жооп берген адистерге ветеринардык ишкердүүлүк жүргүзүүгө уруксат берүү жана алар тарабынан кесиптик этикалык Кодекстин талаптарынын аткарылышына көзөмөл жүргүзүү аркылуу, керектөөчүлөрдүн (элдин) сапаттуу ветеринардык кызмат алууга болгон мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыздоого багытталган.

Жыйынтыктап айтканда, Ветеринардык палата институтун киргизүү - айыл чарба, тамак-аш өнөр жайы жана мелиорация министрлиги тарабынан учурда ишке ашырылып жаткан стратегиялык иш аракеттердин бири катары кабыл алсак болот.

Учурда Республика боюнча Ветеринардык палатанын реестринде 2112 ветеринардык адистер катталган. Алардын 749у жогорку билимдүү ветеринардык врачтар, 1363ү атайын кесиптик билимге ээ адистер болуп саналат.

Биздин бул иш чараларыбыз учурда өкмөт тарабынан өзүн-өзү жөнгө салуучу уюмдарды түзүү, чечим кабыл алуу маселелерине кесиптик уюмдарды жана жарандык коомду тартуу жана коррупцияга каршы күрөшүү багытында жүргүзүп жаткан саясатка толук дал келет.

Адабияттар:

1. Финальный отчет: Оценка ветеринарных служб Кыргызской Республики. 22 – февраля, 2007г.
2. Национальная Стратегия устойчивого развития Кыргызской Республики на период 2013-2017 гг. (пункт 10.1)
3. Кодекс здоровья наземных животных МЭБ (статья 3.2.12) Двадцать четвертое издание - 2015 г.
4. Совершенствование качества ветеринарных услуг (Обращение Генерального директора МЭБ Бернарда Валлат). 25 - июня , 2014г
5. Кыргыз Республикасыны «Ветеринария жөнүндө» мыйзамы (30.12.2014, № 175).

Рецензент: к.вет.н. Жумаканов К.Т.